

جه نگی نادیار خوځندن په راوړنځ بـ بـ و ا نامـ ... سمکـ محمدهـ

جـرج لـکـاچ له وتارـکـدا به ناو نیشانی فلسفه چیـه؟. دهـ
“بـازانین فلسفه چیـه که قـناغه کانی جودا کردـته وه، نهـ
نـهـنـیه چیـه که فلسفه ی ئیمپریالیزم له گـه فلسفه ی چاخه کانی
پـشوو جودا ده کـته وه؟، بـچی له یه کم روانیندا هـست به
کرانه وه یـه وه که یـن که له را بردودا نهـ و ئاراسته یی نه گـیـوه،
بـچی جارـکی دیکه فلسفه ده بـت به مایه ی نه فـعی کـمـه یـه تی؟.
هـروه کو مارکـس گوتی “ئیدی فلسفه کاری وـناکردنی واقع نیـه،
بـه کو گـیـنی واقعی کـمـه یـه تیـه”، له کـاتـکـدا مـه عریفه ی نـو
زانکـکان نه فـعه کانی بـ خودکـه که وای کردووه چا و بـتـه سامانی
ماتریاـی، نهـک سامانی مـه عریفی، به پـچه وانه ی مـه عریفه ی دـهـروه ی
زانکـ، واته رـشـنبیری خاوهـن دـهـروهـستی مـه عریفی که نه فـعی گشتی
به گـرینگـترین ته ماشا ده کات.

لـم به راوړدکاریـه دا له نـوان هـردوو ناوه نده که ی خوځـندنـی کاتی و
خوځـندنـی به رده وام، تـده گـه یـن که بـچی دوو ئاراسته یی هـیه بـ که هـکه
کردنی سـرمایه هـیه، تـزـک هـیه ئامانجی بیرکردنه وه ی و نه ویتـر
ئامانجی که هـکه کردنی سـرمایه یه که که هـموو که سـکـده توانـی پـی
بگات، بـ نمـوونه بازرگانه کان و خاوهـن موکـه کانی پـشوو که
تائـستاش به شـکیان نمـوونه، به شی زـریان نه خوځـنده وار بوون،
رـژنامـه نووسه کان به شـکی زـریان نه خوځـنده وار بوون و قـناغیان گـیـی،
سیاسیه کان زـربه یان نه خوځـنده وار بوون و به هـموو بـ نه زمـوونـی و
هـیه یه که وه، شـکیان کرد و ئاراسته ی کـمـه یـه گـه یان گـیـی، پیاوانی
کشتوکاـی به هـموو دووریه که وه له شارستانیهـت، خـرسکانه
مامه یان له تهـک سرووشتدا کرد و به ره میان کرده ئامانج،
سه نعه تکاره کان هـموویان نه وانه بوون که بازایان ئاراسته ده کرد و
ستایلی ژیا نیان گـیـی و کاریگـه ریا یان هـبوو له گواستنه وه ی لادـکان بـ
شار و هتد.

ئـستا دـینه سـر نه و ناوه نده ی که ده بوو له دوا ی نه و هـموو قـناغ و
نه زمـوونه کـچ و کاـانه ی که ره خنه ی لـگیراوه، هـیه بهـت ناوه ندی
خوځـندنـی زانکـکان به بـ ئامانج نیـن بـ به دهـسته یـنـی مـه عریفه،
به مـم به بـ گوـپـدان و به بـ په روایی به رامـبهـر به مـه عریفه یه که
ئامانجی گـیـان بـت له هـموو کایه کاند، چونکه دهـسته بـرـک
جـه ویان وهـرگـرتووه و نه وه کان گـهـوره ده کهـن نهـک سیستمی په روه رده،

تاكو بير له شتلك نهكه نهوه كه خودى مه عريفه يه له پناو خ ناسين به كار به ن.

با لهو نموونه يه وه ده ست پ بكه ين كه ب چى هه موو خو نكار لك كه له زانك دهرده چت، ده (خو ندم ته واو كردووه ده موو بيم به شتلك)، هه بهت هه موو كه سلك مافى ئه وهى هه يه چاوى لهو هه و بهت كه پ شتر، له د نيا يه وه ئه م قسه يه كه ب ته ئي دي م، خو سك نيه، به كو پا نهر كى ديكه له پشته، ئه و يش له و وه ئاشكرا ده بت كه وه ختلك ده بينين تو ژينه وه له هه موو با به ته كانى زانك له بازار و له نوسينگه كان، له دهره وهى مان دوو بوونى خو نكار، وه كو ههر كا ايهك و پ داويستيهك به پاره ده فر شرت، له وهش واوه تر ب سه لماندن ئه وه يه كه هيج خو نكار لك ل پرسينه وه له تو ژينه وه كه ي نه كراوه به ماناى ئه كا ديمى، هيج خو نكار لك دواى ته واو بوون له زانك، مه عريفه ي وه كو چه كلك به كار نه ه ناوه ب ر گريپكانى به رده م ژيان، به ده گمه ن خو نكار لك ده بينين دهر كه و ت و به رده وامى به و كايه يه بدات كه خو ندوويه تى، ه كارى ئه مانى ئه وه ن كه واگه و ره كراون به و ئي دي م هى كه ده ب خو نندن ته واو بكات، ئه مه جگه له ب مه عريفه يى و خ دهر باز كردن له به رپرسيار تى مه عريفه ي، شتلكى تر نيه، له كات كدا مه عريفه و خو نندن پر سه يه كى به رده وامه و ك تايى نايات، ئينسان له ههر ق ناغ كى ژيان ب ت، پ ويستى به به رده وامى خو نندن و به ده سته نانى مه عريفه يه.

ئه وهى له سه ره وه ئامازه م پ دا ئه وه ف م كه له پر سه ي به ره مه نانى كار كته رى س بوو له ك مه گه دا، به ام ف رم كى ديكه مان هه يه له دژى ئه وان هى ب وايان به وه نيه وه كو داينه م يهك كار بكه ن ب گ انى ك مه گه. ئه و يش مه عريفه ي دهره وهى زانك و ناوه نده ر شنبيرييه فهرميه كانه به حكومى و ناحكوميه وه، ئه م نه ريتى ب په روايه به رامبه ر به به ره مه نانى مه عريفه، ململان يه كى به رده وامه له گه دژه په راو زخه ره كان، ئه م حا ته له كوردستان نو يه، به ام له سه ده ي هه ژده له ر ژئاوا نه خ شيهك بوو، وه كو مالاريا و تا عون يه خه ي ر ژئاواى به رنادا، هه تا سا ي 1848 به رده وام بوو كه دا ب انى فه لسه فى ها ته كايه وه، به ام له دواى ئه و ق ناغه وه دا ب ان كى مه عريفه ي ها ته كايه وه، مه به ستم له ها تنى ماركس و نيچه و فر يده كه به رپه رچى فه لسه فه ي كلاسيكيان دا يه وه و ئه لته ر نا تيقيان پ شكهش به زانك و دهره وهى زانك كرد.

له په نا هه موو ئه و ململان و ك شمه ك شى مه عريفه يه وه له ن وان ناوه نده كانى خو نندن و بيرمه نده كانى دهره وهى زانك، پ ش هوييهك له پ ناو به كار ه نانى فه لسه فه و مه عريفه به گشتى، وه كو ته و ژم كى تر بنه ماى خى دانا، ئه و يش بير كه و خه مى گ ينى ك مه گه و ململان ي

چینه‌کان بوو، ململانۍ نۍوان پوراوۍ زخراوه‌کان و سه‌نتریزمه‌کان سه‌لمۍ نه‌ری راستییه‌کانه، له‌حاکدا ټم ټوانینه که بۍ فلسفه خوۍ قاو ئیدیۍ لۍ ژیا خراپ که کی لۍ وه‌رگرت، هوۍ ټک بوو بۍ ناشیرین کردنی، به‌ام هم نه‌توانرا بۍ به‌ها بکرۍ، هم لانیکم توانی فلسفه له‌کورسیه با‌کان و بۍ وانا مه‌وه‌کو ئامانچ، بگوازۍ ته‌وه بۍ زمانی سر شه‌قامه‌کان و قاوه‌خانه‌کان، ئستا پرسیاره که له‌ویه تیان بۍ چی زانکۍ به‌هو موو توانایه کی خۍ یانه‌وه، مه‌عریفه‌یان نه‌کردووه به‌چه‌کک بۍ گۍ انکاری له‌کایه جیاوازه‌کان، بۍ چی نه‌بووه به‌خه‌می مه‌عریفه، بۍ چی ناتوانۍ کارۍ کتهری بیرکه‌ره‌وه درووستبکات، جگه له‌کارۍ کتهری پوراوۍ زخراو. ټو کارۍ کتهری که به‌بۍ وانا مه‌یه‌ک ئیکتیفای زاتی ده‌کات، چونکه له‌پرۍ سه‌ی خوۍ نندنی ټو چوار ساۍ ه‌یدا، یه‌ک ئامانچ له‌خه‌یاۍ دانی جۍ که‌وته بووه، ټویش بۍ به‌دهستهۍ نانی موۍ کیه‌تی سه‌رمایه‌یه، نه‌ک به‌مه‌به‌ستی خوۍ نندنی به‌رده‌وام، هه‌خرانی هۍ زۍ کی گه‌وره بۍ به‌رده‌م ناوه‌نده‌کانی حکومت و ده‌سه‌لات به‌مه‌به‌ستی به‌دهستهۍ نانی کاری یه‌خه سپیه‌کانی وه‌کو خۍ یان، مه‌به‌ستم له‌فرمانبهری مشه‌خۍ ر و به‌رسۍ به‌ر و ماندوو نه‌ناس، به‌و مانایه‌ی که مادام بۍ وانا مه‌یان هه‌یه ئیدی ده‌بۍ کاریان پۍ بدرۍ، له‌کاتۍ کدا بۍ وانا مه‌ته‌نها بۍ وانا مه‌ی کاره ټه‌گر له‌ده‌ره‌وه‌ی ده‌زگا‌کانی حکومتیش بۍ، نه‌ک بۍ وانا مه‌ی مه‌عریفه، بۍ یه ټم بیرکردنه‌وه‌یه کاریگه‌ری خراپیشی درووستکردووه، به‌وه‌ی که هر گه‌نجۍ ک به‌کچ و به‌کوۍ هوه بدوۍ نۍ سه‌بارت به‌خوۍ دنه‌وه و مه‌عریفه، جگه له‌وه‌ی خۍ یان به‌رۍ شنبیر له‌قهۍ هم ده‌دن، هه‌روه‌هاش ده‌ټټن (ناخوۍ نین چونک خوۍ نندن هېچ سوودۍ کی نیه، ټه‌و تا شه‌قامه‌کان پۍ ن له‌خاوه‌ن بۍ وانا مه)، لۍ ره‌وه‌یه ده‌رکه‌وته‌کانی ململانۍ نۍوان هه‌ردوو ناوه‌نده‌ی ټه‌کادیمی زانکۍ یی و ناوه‌ندی رۍ شنبیری ده‌روه‌ست ده‌رده‌که‌وت، ټو پرسیاره‌ی به‌رده‌وام ده‌بۍ بکرۍ ت، کوا ټو هۍ زه گه‌وره‌یه‌ی که له‌ټه‌نجامی به‌دهستهۍ نانی بۍ وانا مه‌ی زانکۍ یی توانا‌کانیان له‌وۍ دایه، بۍ چی ساۍ نه‌سه‌دان کادری خوۍ ننده‌واری زانکۍ یی له‌کایه‌کانی سۍ سیۍ لۍ ژی و ئابوری و کشتوکاۍ و بیناسازی و سیاسی و هتد، ته‌نها کادره‌ پزیشکۍ کان یاساییه‌کان ده‌رده‌که‌ون و کاریان ده‌ستده‌که‌و و موماره‌سه‌ی کاره‌کیان ده‌که‌ن، بۍ چی حاۍ کی که‌یه‌ک رۍ ژبه‌رۍ ژ به‌ره‌و خراپ‌تر ده‌وات له‌رووی مه‌عریفی و خودناسی و پۍ شکه‌وتنی کۍ مهۍ لایه‌تیه‌وه؟. بۍ چی ټو ناواندانه ناتوانن ټه‌دیبۍ ک یان سۍ سیۍ لۍ ژیستۍ ک یان سیاسیه‌ک یان کاردۍ کی کشتوکاۍ ی پۍ شوو به‌توانا به‌ره‌مبهۍ نۍ، که‌چی هر ټو کارۍ کتهرانه ده‌وت و کۍ مهۍ گه به‌ټټوه ده‌به‌ن که له‌ده‌ره‌وه‌ی ناوه‌ندی ټه‌کادیمیا خۍ یان په‌روه‌رده کردووه، ټه‌مه پرسیارۍ که رۍ ژانه دووباره زیندوو ده‌بنه‌وه.